

ХУРМЕТЛЕУ

«Ата-бабаларыбызны жигитликтери эсибизде ёмюрлеге сакъланырыкъды»

КЪМР-ни Башчысы Казбек Коков, Эсге тышорююно эмда бушууну кюннде республиканы жамауатына бла ветеранларына айланып, былай айтханды: «22

июнь – тарыхыбызда бек бушуулу кюнленден бириди. Мындан 81 жыл алгъа ол кюн Уллу Ата журт уруш башланганды. Огурусуз фашист кючлеге къажу къанлы

къазаутха бизни демениги къыралыбызны кеп миллетли халкъы бирча къопханды эмда битеу дуниягъа жигитлигин, чыдамлыгын да кегюзтгенди. Къанлы душманны аллында къалкъанча сюелип, кеп къоранчла да этип, Экинчи дуния урушну къадарын белгилегенди. Бюгон биз тюрлю-тюрлю фронтлада жигитча сермешгендени, Ата журтну жалынчакъсызлыгы эмда эркинлиги ючюн жанларын бергендени, заводлада бла колхоз сабанлада арымай-талмай урунганланы, фашист концлагерьледе азап чегип жоулганланы, ачыкъдан, азапкъыдан ёлгендени эсге тышорюбиз. Ала бир заманда да унутулукъ туюлдюле. Арт заманда фашизмни уутыууа совет халкъ салгъан кыйынны мағанасын эниш этерге кюрюши тохтамайды. Бизни борчубуз – тарых кертини бузаргъа кюрешгендени жоллары кесююду.

Уллу Ата журт уруш кеп тюрлю дерс кегюзтгенди. Аладан бек башы – биз бир болсакъ, Ата журтубузну къадары ючюн кыйгъырсакъ, аны бла бир ниетлилей къалсакъ, бизни хорларыкъ кюч жокъду. Бюгонлюкде бир къауумла Россейни чыдамлыгын кезиюлу кере сынаргъа кюрешгенде, биз бирлигибизни бютюн кючлендирирге, Ата журтубузну сююю, анга кертчи къуллукъ этюу дегенча терелерибизни бютюн кыаты тутаргъа керекбиз. Бизни ата-бабаларыбыз Ата журтубузну къоруулагъандыла, бизге кыралны келир заманын саугалагъандыла. Аланы ёлюмсюз жигитликтери эсибизде ёмюрлеге сакъланырыкъды», – деп айтылады республиканы оноучусуно сёзюнде.

КЪМР-ни Башчысыны бла Правительствоосуна пресс-службасы.

СЫЛАРЫН КЁРЮУ

Жау чыракъла жандыргъандыла, зюлле салгъандыла

Тюнене, Уллу Ата журт уруш башланган кюнню эсгере, Къабарты-Малкъарда бир къауум бушуу жумушла бардырылгъандыла. Аладан бир ненчасы Нальчикде ётгенди. «Ёмюрлюк отну» эм ол урушда жоулгъан нальчикчилене салынган эсгертимени тиерелеринде жаш тёлю эм абаданла «Эсгериунно жау чыракълары» деген акциягъа кыатышхандыла. Аны «Единая Россия» политика партияны регион бёлюсюню, регионда «Волонтеры Победы» битеуросей жамаут кымылдуану КЪМР-ни Жаш тёлюсюню арасыны келечилери бардыргъандыла. Эрттенликде 4 сагъатда башланган акциягъа Элбрус район, Росгвардиячыла да, уллу кёллю болмай,

къошумчулукъ этгенди. Тырнаууду уа район эм шахар администрациялары, право сакълануу органылы эм жамаут организациялары келечилери кыатышхандыла. Ызы бла уа Нальчикдеги «Ёмюрлюк отх» гюлле салыу болгъанды. Анга, төреге кере, КЪМР-ни Башчысы Казбек Коков, Парламентни Председатели Татьяна Егорова, Правительствоуно Председатели Мусукланы Алий, министрстволаны бла ведомстволаны, тюрлю-тюрлю партиялары бла жамаут организациялары келечилери кыатышхандыла. Уллу Ата журт уруш 1418 кюнню бла кечени баргъанды. Миллионла бла адамланы жашаулары

юзгенди эм къадарларын бузгъанды. Ол кюнню киши да унутурукъ туюлдю. Аппала, туудукълагъа хапар айта, эсден кетмезча этерикди. Совет Союзу халкъны жигитлиги ёмюрлеге сакъланырыкъды. Кюйсюз урушда жоулгъанланы эсгере, жыйылгъанла бир минут шотургъандыла. Андан сора

Казбек Коков мемориал комплексге гюлле салгъанды. ТАППАСХАНЛАНЫ Аминат.

Жазылыу – 2022

Магъаналы ишни болжалгъа салмайыкъ

Багъалы окуучула! Шёндю 2022 жылны экинчи жарымына газетлеге, журналлага жазылуу кампанияны ахыр кюнлеридиле. Аны себепли бир амал этип, бу магъаналы эм керекли жумушну тамамларгъа онг тобыгыз.

Малкъар тилде чыкъган жангыз газетибиз хар таулу юйюрге багъалы къонакча кирсин, уллугъа-гитчеге да акыллы сёз нёгер, огурулу кенгешчи болсун.

Жазылууну алты айга багъасы 741 сом бла 6 капекди.

Бизни индексибиз – П5898

СЕБЕПЛИК

Комбинатны жангыртыргъа алланып

"Кавказ.РФ" биригю Тырнауудда комбинатны жангыртыргъа жылгъа юч процент ставкасы бла ёнокуч ахча берликди. Аны юсюнден Санкт-Петербургда ётген халкъла аралы экономика форумда келишим этилгенди. Аны хайыры бла Къабарты-Малкъаргъа эм Шимал Кавказгъа да магъаналы объектни, вольфрам-молибден къазган комбинатны, жангыртыргъа онг

табыллыкды. Предприятияде жоэле бла ишчи жерле къураллыкдыла эм республиканы бюджетине иги кесек налог теленириди, дегенди «Кавказ.РФ» биригюню таматасы Хасан Тимижев.

Проект "Ростех" кырал корпорацияга кирген "Элбрусметалл" акционер биригюуу бла бирге бардырылады. Комбинат толу кючю бла 2023-2024 жыллада ишлеп башларыкъды.

Магъаданны къазган эм жарашдыргъан да Тырнауудда этерикди. Концентрацияны уа Невинномысск шахарда гидрометаллургия заводха ашырылгъандыла. Проектни жашауда бардырыргъа 55 миллиард сом кыратырылгъанды. Предприятияде бёлюмлеринде 900 адамгъа ишчи жер къураллыкды.

ЖАМАУАТ

Хорламны нюр таякълары Нальчикни да жарытырыкъдыла

Нальчик 1945 жылда Хорламны парадны 77-жыллыгына аталган битеуросей акциягъа кыатышды. Ол аскер махтаулу къуруу битеу шахарларында бардырылгъанлыгын айтырчды. Бу сыйлы жыйылгъа кыатышхандыла «В бой идут одни старики» кино кегюзюлюкюкюкю. Ахырында уа 22 сагъатда Кёзу тереклени бахчасында «Аскер махтаулу къуруу шахары» эсгертимени къатында аталарыбызны, аппаларыбызны, къарт аппаларыбызны жигитликтерини хурметине иллюминация къураллыкды. Эсигизге салайыкъ, 1945 жылда 24 июнда Хорламы Парадына аталып, Москва жарыкъ чыракъла бла жасал-

24 июня 20:30 Ореховая роща

приглашаем горожан на Всероссийскую акцию «ЛУЧИ ПОБЕДЫ»

ПРОЕКТОРНАЯ ИЛЛУМИНАЦИЯ ПОКАЗ ФИЛЬМА

Бульварный эм Садовый орамланы эмда Окружной темир жолда вокзалланы тиерелеринде. Ол къууанчы кюнленден 77 жыл озгъандан сора Хорлам ючюн жанларын берген жигитлени хурметине битеу кыралда да кечеге кёк жарыкъ боллукъду. Эсгериуу жумушлагъа кыатышыргъа сюйгендени аллай онгланы барды. Ала 24 июнда 20 сагъатда 30 минутда башланарыкъдыла. Хурмет ишле Нальчикде Кёзу тереклени бахчасында «Аскер махтаулу къуруу» эсгертимени къатында боллукъду. Тарыхыбызны ёмюрлеге сакълануу борчубуз.

Кенгеш

КЪМР-ни Башчысы Наркотиклеге къажу кырал комитетни жыйылууна кыатышханды

КЪМР-ни Башчысы Казбек Коков Наркотиклеге къажу кырал комитетни РФ-ни ич ишлерини министри Владимир Колокольцевни башчылыгы бла видеоконференция халда бардырылгъан жыйылууна кыатышханды. Анда сёз жаш тёлюню арасында наркотиклеге къажу кюрешни кючлендириунно юсюнден баргъанды.

Россейни МВД-сыны башчысы «Россейни жаш тёлюсю» деген информациялы систематга бийик багъа бичгенди. Анда кеп болмай «наркотиклеге къажу ресурсланы» банкы да къуралгъанын эсгертенди. «Жаш тёлюню акылын наркотиклеге къажу буру ючюн, ол иште ат башындан угъай, чыгармачи кёзден къуаргъа керекди. Волон-

етилмеген затла уа – 1,5-ден аслам кереге. Контрабанданы 40 проценти жолу кесилгенди». Къабарты-Малкъар Республикада жаш тёлюню арасында наркотиклеге къажу иште энчи эс бурулады эмда РФ-ни Правительствоосу къабыл кегден буйрукълагъа кере мадарла этилерди. Ол санда юйретю, окутуу, профилактика, саулу къуруу кючлендириунно кереги.

Ол борч кеп жанлы болгъаны эмда тийишли федерал структураланы кючлерин бирикдириунно излегеннин чертип, Владимир Колокольцев аллай мадар хайырлы болгъанына шагъаткъа быллай шартла келтиргенди: «Былыт РФ-ни Ич ишлерини министрствосу башча ведомствола бла бирге наркотиклени кыаллай уллу хаталары болгъанларын анылауу жаны бла 400 чакълы бир иш бардыргъанды. Профилактика ишни жангы формалары синдириледиле, окуучула бла онлайн-конференцияла эмда вебинарла бардырыладыла».

тёрлукъну школу кесин иги жаны бла кегюзтгенди. Алада окуучулану бла студентлени тенглерини бла профилактика ишни бардырыргъа хазырлау программала бардыла. Талай мадарны бирге бардыруу хайырын кегюзтеди: арт жыллада жаш адамланы араларында наркотиклеге бла байламлы этилген аманлыкъ эмда уголовный ишлени саны азия барады», – дегенди министр. Владимир Колокольцев кыралда наркотиклеге бла байламлы болуну да туура этгенди: «Былыт сыйырлыгъан прекурсланы ёлчмени 6,5 кереге кеп болгъанды, эркин

лендириунно жаны бла ишни чеклеринде акыбаллыкъ болмагъанлыгы араларында наркотик препаратла жайылмазча этиуге энчи эс бурулады. Аланы акыбаллыгын хайырлы иште буру мурат бла республикада 156 добровольческой ара, 8 жаш тёлю биригюу, 9 волонтер организация, Волонтерлукъну (добровольчество) айныгъууну ресурс арасы эмда аны 12 филиалы къуралгъандыла. Республикада дагъыда наркоманиягъа къажу муниципал программала да жашауда бардырыладыла.

Къарау

Сабий больницага вертолёт къоннган майдан къураллыкды

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы Казбек Коков сабий клиника больницаны жокълагъанды, анда бусагъатда тынгылы ремонт бардырылады. КЪМР-ни саулу къаууму министри Рустам Калибатов бла РДКБ-ны тамата врачы Мадина Кашежева махемени эм педиатрия службыны айныуу планланы юслеринден хапарлагъандыла.

Хирургия стационарны шёндююлю излемлеге келишген КТ эм МРТ кабинетлери бла кесини приём бёлююму къураллыкды. Стационарда 25 жатхан жерге кебюрек боллукъду, бет, сюек-жакъ бёлюм да ишлерикди. Больницаны мурдорунда сабий нефрология, дагъыда реабилитация эм офтальмология бёлюмле къураллыкдыла.

Махемени материал техника мурдорун кючлендириунно, аны шёндююлю хирургия эм диагностика оборудоване бла жалчытуу специализированный, ол санда бийик технологиялы медицина болушлукъну синдирирге онг берликди. Клиника-диагностика бёлюмю онгланы да кенгертилидикди, аны мурдорунда кючлю микробиология лаборатория къураллыкды. Аны хайырындан микроорганизмлени антибиотиклеге чыдамлыкъларына терк къараргъа амал табыллыкды. Аллай лаборатория тинтуле ауур халлы сауузлагъа къаратгъанда бек магъаналыдыла, препаратны жараулулугуна кере багъу къуралгъанды. Реанимация бёлюмю къатында санитар авиациягъа деп вертолёт майдан къураллыкды. Ауур

Ремонт ишле шёндюю 1-чи номерли корпусну мурдорунда бардырыладыла, анга 5 юч этажлы эм 2 бир этажлы блок, дагъыда аш-суу бёлюм эм гараж киредеди. 13 минг квадрат метр юй баш, терезеле, зшикле, жылуу эм энергетика коммуникацияла алышындырылгъандыла, тыш жанында тюрлениуле да боллукъдула. Корпусуно юч кесегинде да ишле кеп кыалмагъанлай ахырына жетгенди. Аслам ишле больницаны экинчи корпусунда тамамланадыла, анда операция блок орналыды. Мында жангы шёндююлю излемле келишген вентиляция салыннганды, битеу инженер коммуникацияла, от тюшгенде белги берген изла жангытылгъандыла, жангы плитка салыннганды.

Сабий саулу къаууму учрежденияны жангыртуу РФ-ни Правительствоосуно болушлукъу бла бардырылады. Республикалы бюджетни ырысына больницаны тийреси тапландырылгъанды. Ремонт ишле 2022 жылны ахырына дере тамамланып бошаллыкдыла. Республика сабий клиника больница СКФО-да сабийлеге бийик даражалы медицина болушлукъ тапдырыу жаны бла кеп профиллы улуу медицина араладан бири боллукъду. Эсигизге салайыкъ, РДКБ-да болушлукъну 20 профилы эмда бередиле, жыл сайын мында Къабарты-Малкъар Республиканы районлардан да шахарлардан 15 мингден артыкъ сабий багъылады.

КЪМР-ни Башчысыны бла Правительствоосуна пресс-службасы.

КЪМР-ни 100-жыппыгына

2 бет

Властьха таза ниетден къуллукъ этгенди

Къабарты-Малкъарны алчы жашлары Совет властыны орнатыууа тири кыатышхандыла. Ностуланы Батийни жашы Юсюн да аладан бириди. Ол 1888 жылда Зылгъа туугъанды. Ол заманда жюриогенича, медиреседде билим алгъанды.

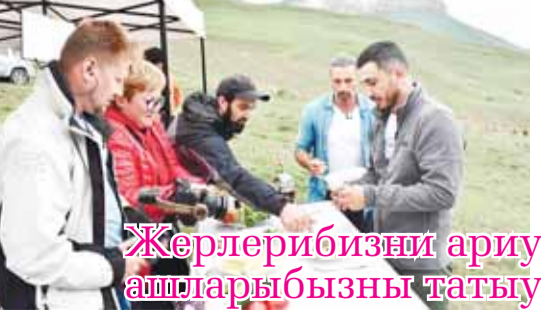
22 июнь – Эсге тышорюунно эм бушууну кюнню

Къанлы душманны аллында кыалкъан болуп сюелген эдиле

Адам улуну ууатыргъа бурулгъан Уллу Ата журт уруш 1418 кюн бла кече баргъанды. Совет къыралны оноучулары, урушну ал кюнлеринде чекле ючюн баргъан сермешледе хорлатханына да къарамай, битеу халкъны душманнга къажу бирикдирген эдиле.

Жолочулукъ

4 бет

Федерал каналны «Подем, подим!» программасыны баш жигити Федерико Арнальди бизни республикада болгъанды, къутас (Як) этни татууун кегенди, кесине жолочулукъгъа тош азыкъ хазырлагъанды эм лакум-бургер къалай этилгенине къаратгъанды.

Жерлерибизни ариулукъларын, ашларыбызны татууларын жаратхандыла

Юсюп ол жыллада кыра халкыда жер ючюн баргъан даулашлагъа къатышып, Жанхотланы бийледен тюзюк излеги ючюн, 1908 жылда туулууп кетип, андан кыачып, Россейде туруп, билим да алып, урушда да къатышып, Австрияга дери жетип, ол замангы Россейни жауларын уятып къайтханды. Ол, ишчи халк эркинликтери ючюн бардыргъан кюрешден хапарлы болуп, Зылгыгъа жаланда 1917 жылда февраль инкыйлапдан сора орус юй бийчеси бла къайтханды, кеплени жарыкландыргъанды эм эркинлик ючюн кюреште тургузганды.

1918 жылда Беш Тауда Терк областыны халкларыны II съезддери болгъанда, аны ары ийгендиле. Ол анда жер бла байламлы соруулагъа кыраган комиссияга айырылганды. Аны ызындан болгъан, Совет властыны орналыууна аталгъан съездге да баргъанды Юсюп. Алай бла эл жердеде жаңгы властыны халк советлерин токташдырырга тири къатышханды.

Ол жыл ноябрде Владикавказда Орджоникидзе битеу тау халкыны келечилери бла бардыргъан уллу жыйылыудан къайтхандан сора, кесини революционер теглери бла (Энейланы Магомед, Мускуланы Ахмат, Асанланы Хаджимурат, Улбашланы Келлет...) малкыр элге айлан, жаңгы власть адамлагъа берлик игиликни юслеринден айтып анылатханды.

1919 жылда аскер Нальчки алгъанда, Даутоков-Серебряков Малкыарда Ностуланы Юсюпню излеги, таптаганды. Акъ аскерчиле аны кичи кырындашы Жафарны елтургендиле, Хусейни тюреме атып, Ностуланы юйлерин койдоргендиле.

Юсюп бла аны негерлери уа Мускуланы Ахматны бла Эскендиранлы Ибрагимни жыйыналарына къошулуп, 500 атлыдан Малкыр революция полк кырагандыла. Сора, улуу кюч болуп, Нальчыке атлангандыла. Алайда, къабартылы полк да къатышып, Нальчкини акъ аскерден эркин этгендиле.

Ол полк, Носту улу да ол кыауумда болуп, Къабартыда, Дюгерде, Чеченде, Дагъыстанда да Сергей Кировну оюнуунда Кавказы ариулап, акъла бла кызыу къазауат этгенди. Асанланы Хаджимуратны башчылыгында партизаны уа акъ аскерчиле бла жашырын кюреш бардыргъандыла. Кыалайла болса да, жылны агынына акъ аскерчилени тизгинлери тозурап, кеп бармай Шимал Кавказ да ариуланганды акъладан.

1920 жылда мартда Ностуланы

Юсюпню Нальчик округу революция комитетини председателини орунбасары этгендиле, Нальчик округда РКП(Б) бюросуну президентуна айыргъандыла. Архив кыагытада июнда аны Москвага Эллимени битеуроссей съездлерине ийген, жыйылыуда ол жазгъан протоколда, башха кыагытада сакъланадыла.

да чыгып, Юсюп низамлыкны тапландырыу кюрешгенди. Алай аны, тюзюк излеп, ол жол бла партиа ниетде барырга излеги, башхалада да ниет тазалыкыны сураганын кепле кеторалмаганды. Ол жыл окьуна 7 майда белгисиз аманлыкчыла жаңгы властыа аллай бир уллу кыйын салгъан Ностуланы Юсюпню Нальчик сууну

хапар айтханды чойютю Туугъан артта, ол кюнню эсгере.

Юсюпню орус бийчисинден сабийи болмаганды. Ол баш иеси жоулгунчу Зылгыда жашаганды, малкыр тилни билип, ариу селешгенди. Артта уа Россейде ата-анасына кетгенди.

Юсюпню экинчи юй бийчеси Залиханланы Аслантокъну кызы Фатимат болганды. Алагъа 1921 жылда Асият деп кызычык тууганды. Халк Ностуланы Юсюпню юсюнден такъган бир жырда «Аслантокъну кызы ариу Фатимат...» – деп, аны юсюнден айтылады. Орус къатынын кыюл, айтхылык революционер аны бла бир юйор кыраганды деп да барды ол жырда.

Фатимат бушуудан сора Москвага кетип, анда Коммунист университетде окуганды, Малкыр округда совет эл мюлк окуу школу директору, Промкооперацияны «Горянка» эм «Мебель» артельлерини таматасы болуп да ишлегенди. 1939 жылда Москвага кетип, анда Алексей Ефимович Курбатов бла бир юйор кыраганды, алагъа жаш тууганды. Баш иеси урушда жоюлуп, Фатимат артта къайтып, «Швейпром» артеље, Промкооперацияда Сатыу-алуу управлениега таматалыкъ этгенди.

Ностуланы Юсюпню кызы Асият а 1942 жылда дунисын алышханды. Анасы Кечменланы Муслимат къабартылы болганы ючюн аланы кечюрмегендиле. Залиханланы Фатимат «Промкооперацияны Отличниги» деген ата эм «За трудовую доблесть» майдалгъа тийишли болганды. 1949 жылда уа, къалай эсе да, кимни эсе да зине тошуоп, аны да жашы бла бирге халкыны ызындан сюргюнне ашыргъандыла.

Фатимат анда Фрунзедге эгчи Тамара (Къулийланы Къайсынны биринчи юйдегиси) бла бир жерде жашаганды, кийим тиккен ательедде ишлегенди. Ата журтта ол 1957 жылда миллети бла бирге къайтханды. Жашы Владимир Курбатов, Къабарты-Малкыр телевиденияда, миллет театраларыбызда да художник болуп ишлеп турганды. Ностуланы Юсюпню ол ишлеген сураты музейден биринде сакъланады дейдиле. Кенденде кюлюнге этген жерде кепюрге Носту улуну аты аталганды. Ол жазыу кепюрюн тебен жаында тагъылынды.

Малкыарда колхозга, Нальчикде Лермонтов орамга да 1922 жылда аны бир жаында жатхан Носту улу Юсюпню аты аталганды.

МУСУКАЛАНЫ Сакинат.

КыМР-ни 100-жыллыгына

Властыа таза ниетден кьуллукъ этгенди

Къабарты-Малкыарны алчы жашлары Совет властын орнатыуға тири къатышхандыла. Ностуланы Батийни жашы Юсюп да аладан бириди. Ол 1888 жылда Зылгыда тууганды. Ол заманда жюриегенча, медиреседе билим алганды. 1905 жылда болгъан инкыйлапны хапары, не узакъ болсакъ да, тау элге да жетип, дуниялыкдан сагъыш этген тауланы эслерин алган эди.

Жылны ахырында Юсюпню сакълауны исполкомна елтургендиле. Ол Малкыарны бла Къабартыны хар бир эл жеринде медицина пунктла ачыуға улуу эс бурганды. Ол заманда елет аруу (холера) жайылыр кюркюу чыгып, ол аругуанланы эни этип, аны тыяр онгланы Юсюп кыраганды дейдиле.

1921 жылда, Малкыар бла Къабарты эни округла болуп, Горская республика кыралганды. Апрельде Малкыр округну биринчи съездинде Носту улун округ исполкомну келечисине айыргъандыла. Малкыр округну толтурууч советини председатели Энейланы Магометни, аны орунбасары уа Ностуланы Юсюпню этгендиле. Окъуу жаы бла ол кепледен кырылу эди.

1922-жылда 16 январьда Къабарты-Малкыар автоном област кыралганды, аны ишлени халк комиссарыны орунбасары этгендиле. Энди кырала келген республикада жер, башха къаыгыла

жагъасында жойгандыла. «Бир кюн эртенликде эрте чыгъама да, ол замандада пионерлени дворецлери болуучу юйден ергедек етюрп, бир дуппурчукну юсюнде олтуруп турганымлай, Ностуланы Юсюп, мени кепюрп, саламлашыл: «Мен кюн сайын бу заманда атымы сууга келтиреме, сен а былай эрте нек кьолханса?» – деп соруп, суу боюнуна тигелейди.

Мен олтурган жерден, баям, жүз атламдан узакъ болмай, чурукчырын тешип, атын жуундуруп башлайды. Ол кезиуде алайда кенбиэден башха жан жокъ эди. Мен да анга кырап турганымлай, сууну ары жаындан, чыргыла ичинден ушхок атылады да, Юсюпню аугъанын кепюрп, чабыл барсам, окъ тюз ешюннен тийип, кызыл кыаны акъ келегин кызартады. Кыучагыма алып, ергедек кетюргенде, алыкъса сау эди. Ушхок атылгандан он-онбеш минут озмай, алайгъа юч-тюрт негері бла Калмыков чабып жетеди...» – деп

Эл мюлк

Картоф жетип башлагъанды

Республиканы езенде районларында танг жетген картофну жыйыу башланганды. КыМР-ни Эл мюлк министрствосунда айтханларына кере, аграрийле 170 гектардан тирик алгандыла. Картоф олсагъат сатыуға барады: кесибизде рыноклага, тыш регионлага да. Аны асман жалда жыйыу а сентябрьде башланырыкъды.

Малчылыкда — «жашил конвейер»

Къабарты-Малкыарда малчылык бла кюрешген мюлк малларын багыуда «жашил конвейер» амалны кенг хайырылгандыла, дейдиле республиканы Эл мюлк министрствосунда.

«Жашил конвейер» деп малланы чий кырдык бла багыуға айтадыла. Аны бла аланы кюзю ахырына дери жалчытып турурга болады. Бу кезиуде сют да асламырак болады, этге багылган малла уа иги ауурлукъ аладыла.

Бир-эмда кепжыллык битимле, мал ашха жараулу хансла, санаж да 3,5 мингден артык гектарда елтурюледиле. Эл мюлкде урунганла кюзюк рапсны, кыдуру маталлы эмда мирзеулюк битимлени оруп бошагандыла. Кюнню халине кере аграрийле бир кезиуде бир жерни юч-тюрт кере окуна чалырга боладыла.

ОМАРЛАНЫ Мурат.

билим

Тынгылы мекамда окъурукъдула

Тырынаузуну 1-чи номерли лицейинде ремонт ишле жаз башындан бери барадыла. Ала РФ-ни «Билим бериуно аinyтыу» деген кырал программасына кере тамамлангандыла.

Лицейни директору Мухамед Лихов билдиргенге кере, кыруулуп ишлени объекте «Стройсервис» ООО бардырады. Белгиленген жумушладан 40 проценти толтурулгандыла. Саулай да аланы август айда бошар мурат барды.

Биюнкюлке мектепни жылыу берген системасын толусунлай алышхандыла. Энди аны кесини котельнясы боллукъду. Андан тышында да, объектин терезелерин да жангыртхандыла, мекамны ич къабиргъаларын да сюртюрп, бо-яр-га жарашдыргандыла. Шюнда бизни лицейни кырулушунда 45 адам ишлейди. Мен кергенден, ишлерин тынгылы толтурадыла. Кергениме ырызима. Бу жангыртыу ишлеге кырал

67 миллион 500 минг сом белгенди, — деп чертгенди Мухамед Лихов. Жаны окуу жылны лияйчилик кеслеринде башларыкъдыла. АППАЙЛАНЫ Алина, Тырынауз ш.

ОЮМ

Шимал Кавказда тынчылыкны бузарга излегенлени жакъларга кылай жарайды?

Ахыр ыйыкълада КыМР-ни право низамны сакълаучулары республиканы эки инсанна террористлени тюзге санап, аланы ариулап, халкны бандитлени ызыларындан барырга, аланы аманлыкларын кыатарырга чакырыула этгенлери бла байламлы уголовный ишле ачылганын билдиргендиле.

Сезюнде бандитлени ишлерине иги бага бергенди, алай бла уа битеу дунияда да террористле саналгъанлажа жамауатны кез кырамын тюрендирирге, аланы ариу керюрге чакырыу этгенди; — деп айтылады ведомствону билдиргендиле.

Жамауатны жарыстахан, чамландыргъан соруула басмаланган **change.org** платформада уа ишкери эр кишини сезюре керикили кереклиси басмаланганды. Аны тюзге санап, биюнкюлке 351 адам кыол салгандыла. Чакырыууну автору жазганыча, ол адам кесин «черкес халкъда даражалы политика эм жамауат кыулукъчугъа», «Абхазияны Жигитине» санады. Алай халкыны аллында селешгенде, экстремизм бла байламлы чакырыулары бир неча кере этгенди да белгиленди автор. «Интернетде басмаланган видеода ол Ичкерияны алгынныгъ башчысы Джохар Дудаевни, террористле Шамиль Басаевни бла Зелимхан Яндарбиевни чакырыу ишлерин ачыкъ тазалап селешгенди. Ол Кавказ халкыны араларында кепюрп болмаулукуну жайыуға бурулгъан чакырыулары алгын да этгенди...», — деп жазады петицияны автору.

Жууашлылык

Тиширууға, эр кишиге да РФ-ни УК-сыны 205.2-чи статьясыны 2-чи кесегине кере уголовный ишле ачылгандыла. Россейде арт жыллада терроризмге кыжауу законла кыатыланганды белгилерчады. Кыралда терроризм бла байламлы аманлыклары тохтауа, алагъа къатышханлары терсиклерине жолуктуруу система кыралганды. Террористлени къаша жулгандыла уголовный жууаплылык 2006 жылда киририлгенди. Халкыны аллында селешип, бандитлени тазалагъанла, аланы ызыларындан барырга чакыргъанла тазир төлгерге (аны елчмени 100 мингден 500 мингге дери жетеди) неда эркинликлерин тас этерге хазырланырга керекдиле (2-5 жылга).

Алай чакырыулары интернетни, асманлы информация органланы болушлары бла этгенге тазир андан да кепю — 300 мингден миллион сомга дери. Неда тесленгенни эркинлиги 5-7 жылга сыйырылууға да боллукъду, аманлыкны ауурулууна кере башха жууаплылык да барды.

Тарихле

Бу башында юлгоге келтирген адамла кыаллай жууапха тартыллыкларыни сюд онуу этеркиди. Алай бу билдирюлени окугъанында, бир затны юсюнден сагъыш этгенме. Террористлени барысына да ниети бирди — мамыр адамланы кюркютуу, бойсундуруу, власть органланы тунчкыдуруу. Алай бла уа кеслерини сейирлерин, аманлык излемерине жетишуу.

Ма, сөзге, дуния башында эм уллу кюсюзюк — Бесланны школунда теракт! Адам улуну тарыхында быллай аманлык бир заманда да болмаганды. Террористле жаңгы окуу жылы байрамына жыйылгъан сабийлени, аланы ата-аналарын, аппаларын, ынчаларын, жериге алып, юч кюнню тутхандыла, зорлук сынатхандыла. Бу терактада 333 адам жоюлганды, ол санда 186 сабий, 783 адам жаралы болгандыла. Террористле Чеченде урушну тохтадырга, россейли аскерлени андан чыгарырга, кеслерини бандит негерлерин эркин этерге излегендиле. Алай бу даула толтурулмазыкчыларыни ала кеслери да иги билгендиле. Аланы баш мураты Ши-

ны доктору, профессор Ирина Ханмевады. Жаш алимлени айнууларына себеплик этгени ючюн анга да ырызлык къагыт берилгенди. Бу проектте СНГ-ны илмусуна юлюш къошхан эм иги жаш алимле къошладыла. Ол кеси да аланы ахшы жаңгычы проектлерин туура этиуге, илму сейирлени алгъа элтиуге, СНГ кыраллада илмуну айнууна себеплик этген биркидрилген платформаны кыралыуна бурулупду.

Огъарыда сагъанылгъан майдал Россейни, Кызастанны, Кытайны, Белоруссияны, Кыргызыны, Тажикистаны, Молдавияны эм башхаланы илму биригулерине сыйлы сагуа болганды. Проектни «Бобек» битеу миллетли кымылдау» юридический лициала ассоциация халлы биригулерини себеплик бла Жаш алимлени халкъла аралы ассоциациясы бардырады.

МАДАР

Жолла мардалагъа келиширча

Къабарты-Малкыарда республикалы жологъа тынгылы ремонт этиу къыстау барады. Аны чеклеринде бийилени ахырына 170 километр чакылысын мардалагъа келиширча этерге план барды. Ол санда 100 километри «Кыоркыуус эм тынгылы жолла» миллет проектге кере жангыртылыкды. Биюнкюлке Кахунда, Герменчикде эм Эски Чеченде 12 километрде тийишли ишле тамамланылгандыла. Аны бла бирге Жемтала, Пыншоко, Светловоское, Октябрьское, Шордаково, Белокаменское элледге да ара орамла игиленириледи. Алтуну бла Янтарныни араларында жол да тапландырылады. Сагъанылгъан жерледде

Бизни корр.

мал Кавказда мамырлыкны бузуу, битеу регионну да къазаутаха къатышдырыу, къан төгю болгъанлары баямды.

Бесланга чабыулу кырагъанын Шамиль Басаев кеси айтханды. Ол Россейде биринчи номерли террористге саналганды, ООН, Америка, Европа союз аны эм кюйсоз террористлени тизмесине кийиргендиле. Шамиль Басаев Россейде кеп терактланы хазыраганды, ол санда 1995 жылда Ставропольда Бюдённовск шахарга чабыулу. Аны кезиунде ала 1500 мамыр адамны жесирге алгандыла, ол санда больницада кеслерине бакъталланы да. Ол кезиуде 130 адам өлгендиле.

2002 жылда Москвада Дубровкада театр арада сабий спектакльге жыйылгъанла да тюшген эдиле террористни жесирлерине. Бу терактада 129 адам өлгенди. 2005 жылда Нальчикке чабыулукуну кырауну да Шамиль Басаев кесине алган эди. Ол конде уа 14 мамыр адам бла право низамны сакълау органланы 35 кыулукъчусу жоюлган эдиле.

Бу бушуулу, ачы шартланы билген, сагъыш этген адам бандитлени ишлерин тюзге кылай санады? Аланы ызыларындын барыгыз деп чакырып, башхаланы кылай кыжуру ишле этдиргер сюедила ала? Бу соруулагъа жууапла тапхан кыйынды.

МУРАТЛАНЫ Алий.

Къанлы душманны аллында къалкъан болуп сюелген эдиле

22 ИЮНЬ – ЭСГЕ ТЮШЮРЮНЮ ЭМ БУШУНУ КЮНЮ

Къазауат жылла

Совет Союз, 1941 жылда 22 июньда фашист Германия бла аны союзниклери чабуулуккъ этгенлеринде, биринчи сермешле хорлаткан эсе да, халкъ тюрлюмей, душманган бойсунмай, Хорламга жетишгенди. Адам улуну ууатырга бурулган Улуу Ата журт уруш 1418 кюн бла кече барганды. Совет къыралны оюнулары, уруш ал кюнлеринде чекле ючюн баргъан сермешле хорлатканына да къарамай, битеу халкъны душманга къажу бирикдирген эдиле.

Битеуло шартла

1941 жылда 22 июньда СССР-ни Баш Советини Президиуму битеуло мобилизация башланганын билдиреди. 23 июньдан аскерге 1905-1918 жыллада туугъанлы алынадыла. Чакъыру Ленинград, Прибалтий, Запад, Киев, Одесса, Харьков, Орлов, Москва, Архангельск, Урал, Сибирь, Приволжск, Шимал-Кавказ эм Закавказье аскер округлада бардырылады.

Къазауатны биринчи сегиз кюннде 5,3 миллион адам тургъанды. Къызыл Аскерни тизгинлерине. Алай адам къоранча асыры кепден, жангы аскерчиле керек болгъанлары ачыкъланды. 1942 жылда фронтта 1923-1925 жыллада туугъанлы алып башлайдыла. Битеу да бирге уа аскерчилени тизмесине 34,5 миллион адам сюелгенди.

Битеуло мобилизация Къабарты-Малкъарда да башланады. Республиканы районларында митинглер бардырылып, халкъ фашист уучлаучулагъа налат бергенди. Ата журтубузну жалынчакъсызлыгы ючюн къазауатха къатышырга хазырлыкларын айтханды. Аскер комиссариат-

Жалынчакъсызлыкъ ючюн жанларын аямай сермешгендиле

лагъа фронтха келерини ыразылыклары бла барырга сюйгелден заявленила келип башлайдыла – жаш адамладан, тамаладан, эр кишиледен, тишируладан да.

Фронтланы аскерчилери

Къабарты-Малкъар фронтха 70 мингден аслам жашын бла къызын ашырганды, аладан 12 мингден кёбюсю тюрлю-тюрлю орденле эм майдалла бла белгиленгендиле. 33 инсанбыз Совет Союзну Жигити деген бийик аты тийишли кёрюлгенлери бла ётменлерге эркинбиз. Алты жерлешсе Махтаулыкуну орденни толду кавалерлери болгандыла – ала да Совет Союзну Жигитлерине тенг этилгенлерин белгилерчады.

Къабарты-Малкъарны уланлары Улуу Ата журт урушуну битеу фронтларында, Белоруссияда

бла Украинада партизан отрядлада да да жигитлеча сермешгендиле, Европаны къырларларында фашизмге къажу къымылдауаны санында урушхандыла. Аладан кеплери Берлинге дери жетгендиле, фашизмин уясын ууаты къазауатха къатышхандыла. Чыгармачылык бла кирешген фахмулу жазычула да халкъ бла бирге болгандыла. Къулыланы Къайсын, Отарланы

аны жалынчакъсызлыгы ючюн сермеширге хазыр болгъанларын жаза эдиле. Урушну биринчи кюнлеринде фронтда кесини ыразылыгы бла Жүрүбайлы Магомет да кетгенди. Ол 16 февральда 1943 жылда кесини ахыргы сермешинде нёгери Сергей Семининин бла 15 гитлерчи ни жокъ этгендиле, беш мотоциклини бузгандыла.

Уяналаны Къанаматны жашы

риди. Медицина службаны тамата сержанты къазауатта жаралы болгъанлагъа болушукъ эте, кеплени жанларын, саудукларын сакълагъанды, жигитликке кёллендиргенди. Ол госпитальда бла бирге Германияга дери жетгенди.

Базаланы Хажы-Османни къызы Саният къазауат башланганды, медицина техникуму 3-ю курсун студенти эди. Гитлерчиле СССР-ге чабуулуккъ этгенлерин билгенлей, ол кесини ыразылыгы бла фронтха кетгенди. Сапёр батальону санитарструктору Базаланы Саният Сталинградны къоруулау сермешлеге къатышханды, къаны атышыуада жаралы болгъанланы чыгарганды. Ол Днепрден жюзоуп ётгенди. Атылган толну кесеги тийип, кеси да сермешледен биринде жаралы болганды, алай саулугуна къаратып, жангыдан фронтха къайтханды. 1944 жылда Бухарестти тиересинде къазауаттадан биринде таулу къыз башына ауур жаралы болады. Хорламны юсонден къуанчлы хапарга ол госпитальда тюбегенди.

Баш борчубуз

Сёзсюз, газет статьяда Улуу Ата журт урушуну биринчи кюнлеринде фронтха келерини ыразылыклары бла кетген миллетни батыр жашларына бла къызларыны юслеринден хапарлагъан къыйынды. Болсада аланы барысына да Ата журтубузга сюймеклик, бизни мамыр жашуубуз, жалынчакъсызлыкыбыз ючюн къайгырыулык чакъырганды жигитликке. Бизни, Хорламны аскерчилерини туудукларыны, баш борчубуз аланы барысына да атларын ёмюрлюк этюдо.

ТИКАЛАНЫ ФАТИМА
хазыраганды.

Антха кертчиллик

Улуу Ата журт уруш башланганды, къаламны аскер сауутха алышндиргъан журналисте иги кесек болгандыла. Ностуланы Магомет аладан биринчи. Ол «Коммунизмге жол» («Заман») газетге радиода бир кесек ишлегенден сора келген эди. Тюз келе келгенлей, газетни бек жуаппы бёлюмюне – партия жашау эм пропаганда бёлюмюне – башчылык этюно ишанган эдиле анга. Терен билими болмаса эди, аллай жуаппы иште аны саллык да болмаз эдиле.

Батыр связычы

Магомет кесини урунуу жолун, Улуу Ата журт урушка дери педагогика институтну бошагъандан сора, партияны Къабарты-Малкъар обкомуну инструктору болуп башлаганды. Улуу Ата журт урушка да ол къуллукъдан кетгенди. 115-чи Къабарты-Малкъар атлы аскер дивизияны тизгинлеринде Шимал Кавказы къоруулаула, Сталинград ючюн баргъан къалны сермешлеге тири къатышханды. Анга 1942 жылны 22 декабринде «Сталинградны къоруулаулауны ючюн» майдал бла саугаланганды да толду шагъатлыкъ этеди. 146-чы гвардиялы армянполкуну командири тамата лейтенант Безлюков, Магометте биринчи аскер саугыны бере туруп, ол мындан ары да фашистлени толду уагынычы Сталинградда чакъырганды жигер сермеширгине ийнанганын айтханды.

генин анылагъан къыйын тюрлюдо. Байламлыккыны къураулау, жипле юзюслеле, аланы жалгъарга кеп кере тюшгенди Магометте, уруш бара тургъан аулаккъла да. Ол кезиледе фашистле бла бетден-бетте тюбеген кезиле да аз тюрлю эдиле.

Уруш бошалгандан сора, 1945 жылны октябрь айында Магомет къуллуккъ этген Ленин орденни, Къызыл Байраккы эм Суворов орденли гвардиялы аты аскер Бранденбург корпусну командири гвардияны генерал-лейтенанты Константин, корпусну штабыны начальни гвардияны генерал-майору Щитов, корпусну политотделени таматасы гвардияны полковниги Степанов аны урушну бошалгъаны бла къызыу алгъашлагъанларын, оюлган эм тозурагъан халкъ мюлкюне аягы юсюне салып ючюн, ол билимин, къуанчу, заманын, жашау сынауну да аямай ишлерине ишекши болгъанларын билдиргендиле.

Орта Азияда да Магомет жуаппы къуллуккълада ишлегенди. Кеп жылланы ичинде ол Къазакъ ССР-ни Главлитинде басмада къырал жашырынлыккыны сакълаууну баш цензору болуп турганды, жамауат ишлеге тири къатышханды, партия журтларыны айыпсыз толтуруу келгенди. 1957 жылда «Тынг жерлени хайырланганы ючюн» деген майдал бла саугаланганы да Магомет ол уллу иште тири къатышханын кёргоздеди.

ЮСОПЛАНЫ Галина.

Белгиллик

Украинадан келгенди хапары

Быллымда жашагъан Бапыналаны Оразый бла Ахматланы Татлыу Улуу Ата журт урушка төрт жашларны ашыргандыла – Мысырбий, Солтан, Къайсын эм Аздор. Юйге жангыз да Къайсын къайтханды. Ол урушда тасхачы болуп турганды, артка къайтып элинде-жеринде ауушханды, асырагъан да Быллымда этилгенди. Ючюсю уа Ата журтлары ючюн жан бергендиле.

Аздор а аскер училищедо окуй тургъанлай кетген эди урушха. Аны ёлгенини юсонден къагъыт келген эди. Анда жазылганына керо, ол 411 мараучу дивизияны 686-чы мараучу полкунда къуллуккъ этгенди, 1942 жылны 15 январында Юг-Запад фронтда ёлгенди.

Аздорну къабыры къайда болганын билмей тургандыла. Кеп болмай аны жуууцларына биреулен сёлешип, былай хапар билдиргенди: «Мен, 2018 жылда Украинага барып, аптамы Улуу Ата журт урушда ёлген атамны къабырын жокълагъанма. Алайда уа Элбрус районну Быллым элинден Бапыналаны Оразайны жашы Аздорну къабырын да кёргенме. Ол Харьков областыны Изюм районуну Довгалёвка посёлкасында асыралганды». Ол шартланы билдирген адам суратла да ийгенди.

АХМАТЛАНЫ Люоза.

«Ёлюмосюз полкуну» сатырларында

Лёлюкаланы Зарахмат Огары Малкъарда 1913 жылда туугъанды. Юйорде ала эки жаш бар эдиле, Жарахмат а таматалары. Төрт эгед да аланы бек багъалагандыла эмда эркелетгендиле. Аталары агъач къалауур болганды. Аны бла тамата жашчык гитчелей окъуна агъачха журюп, анда битилени, жаныуарланы да танырга, билерге юйренгенди. Аны ол билими Улуу Ата журт урушну кезиунде бек болушханды. Ол дарман хансла бла кесини, башхаладан да кеплени жараларын сау этерге жараганды. Зарахмат аскерге къуллуккъ этгенде, анга фин къазауатха къатышырга да тюшгенди.

Ол бир жылны ичинде баргъан эсе да, бек къыйын кёрюнгенди анга. Нек дегенде таулада ёсген жашха ёзен жерледе лыжалада уруш этген тынч болмаганды. Алай ишден

къоркъа билмеген, чыныкъгъан жаш андан атына, тукъумуна кир къондурмай къайтханды. Ол къыйын кюнлени Зарахмат сагынырга артык бек сюймегенди. Жаланда бир жол, къадалып соргъанымда: «Кеп зарауатылык сынарга тюшгенди совет аскерчиле, къышыны суууклугу да бек ачытханды. Аскерден къайтып, мамыр жашауу энди киришейим дегенлей а, Улуу Ата журт уруш башланады. 1941 жылда Зарахмат фронтха кетеди. Аны фин къазауатта сынауну эсге алып, блокадалы Ленинградха жибердиле. Тасхачыланы жауу взводуну мараучусуна, кеп башха аскерчилега, тынчылык жокъ эдиле. Алагъа кеп керо кечеле бла душман бетгитилип тургъан жерле-

ге барырга тюшгенди. Бир жол а ёлюмден да кючден кутулгандыла. Зарахмат бла нёгерлери, билмей тургъанлай, фашистлеге тюрлююк къалгандыла. Андан атышыу башланганды, тасхачыла

душманны да иги кесек солдатын бла офицерин къырып, алайдан алай кетгендиле.

Мен заман саргълалтан бир документни къолумда тутам. Ол 2007 жылда дери жашырынлыккъа турганды. Анда былай жазылады: «Жауу раз-

ведка взводну мараучусу, къызыл аскерчи Лёлюкаланы Ассаны жашы Зарахмат 1943 жылда 10 февральдан жейырмачысына дери Песчанка элини къатында фашистле бла баргъан къанлы къазауатта, жашауна къорктуу тюшнгенине да къарамай, эки дзотну да тунчукъдурурга деген буйрукъну толтура, фашистле окъ жаудуруп тургъан жерге биринчи жетип, аладан төртюленни жойганды». Ма ол жигитлиги ючюн таулу жашы бла аны юч нёгерин «За отвагу» майдал бла сауғалагандыла.

Зарахмат а дагында «За оборону Ленинграда», «За боевые заслуги» майдаллагъа да тийишли болганды. 1945 жылны апрель айында уа госпитальга тюшгенди. Врачка окъ тийген къолуну кесип кетермесек жарарык тюрлюдо деп кеп керо айтхандыла, болсада ол алай этерге къаймаганды.

Госпитальдан чыкъгандан сора, кесине дарман хансла бла багъып, къолун сакълаалганды.

Зарахмат урушдан да къайтханды, юйор да къураганды, кеси уа 70 жылда ауушханды. Таулу акъсакъл кеп жашамагъан эсе да, аriu ыз къойганды, ахшы ишлери бла атын айтдырганды. Ол къоруулагъан мамыр кёкню тюрлюне бюгонлюкде аны туудуклары жашайдыла, сбийле ёсдюредиле, бек башы уа – айтылыккы апаратыла бла ётмендендиле. 9 майда Зарахматны уллу суратын алып, «Ёлюмосюз полкуну» тизгинлеринде барадыла. Бир жыл а аны сураттын кётюрюп, Москваны Къызыл майданында да «Ёлюмосюз полк» бла бирге баргандыла.

ХОЛАПАНЫ Марзият. СУРАТДА:
Лёлюкаланы Зарахмат.

КЪАДАР

Ол дуниядан бу дуниягъа салам бергенлей...

Аriu къыз дечю эдиле Муртазаланы Къызыкагъа Кюнлюмде. Панбархат жыйрыкъларында ол тюр гинжиге ушай эди. Оналты-жиллыкъ Къызыканы Мечукъаланы Элияс къызыны анасыны ыразылыгы бла алгъан эди. Жаш жууукларына кьонакъга келгенде кёрюп турганды кьоншуда Къызыканы къылыгын, адеплигин, тизгинин, кез къаматхан ариулугун да. Къызыканы анасына: «Нек эдинг бу онууну манга?» – дегенде, анасы: «Ол жашха угъай дегерге тилим бурулуккъ тюрлю эди, къызым», – деген эди.

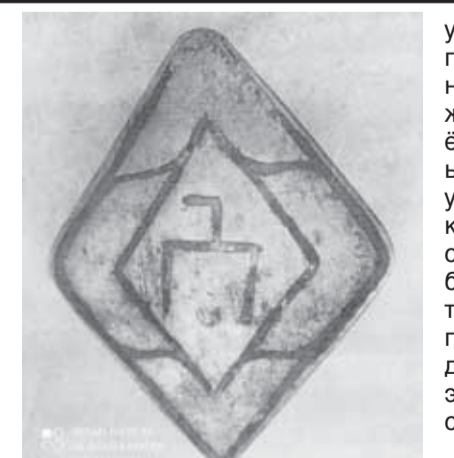
«Бююнча эсимдеди, – дейди Къызык, – эски межгитни аллында бир чууакъ кюн жап – жашыл кырдыкда Мечукъаланы жашлары олтуруп ушакъ эте тура эдиле. Аланы ол кюн насыпты, жаш сыфатлары, ол кырдык, кюнню тынчылыгы, дунияны мамырлыгы, суратча, жюрегиме салынып къалгандыла. Ол аriu адамладан бири да урушдан къайтмаганды. Жырданмагъан жыллары, юзюлген къандарлары, койген жуууклары-тенглери... Къый-къый, энди ол чекизи къыйынлыккъ бир заманда да къайтарылмасын».

Узакъ 1942 жылда Элиясны бла Къызыканы тойлары ай чакълы бир баргъан эди. Шарт айтсакъ, Аriu къыз бла аны эри жыйырма бла сегиз кюн жашагандыла бирге. Мечукъаланы айтхання керо, тукъумда иги къуллуккълада ишлегенле болгандыла, ала къагъ-

Алгъаракъда Огары Малкъарда болган бир ишден сора, кепле кеслерини урушдан къайтмагъан адамларын эсгерип жиягандыла. Болган а не зат этгенди: 80 жыл мындан алгъа Къобанда фашистле бла къазауат барган талада Мечукъаланы Элиясны боюнунда жюрютюучо тукъум тамгыасы табылганды. Аны Валерий Постол бир жанына атып къоймаганды, тенги Сергей Дубинец бла беш жылны ичинде Интернетде иесин излегендиле. Бир жол а Сергей Дубинец аскерде бирге къуллуккъ этген кавакзалы нёгерлерине жазганды. Бир сагытдан Гергокъланы Заур: «Бу Мечукъаланы тукъум тамгаларыды», – деп жууаплаганды. Ызы бла Постол бла Дубинец судмедэксперт Мечукъаланы Азретте сёлешгендиле. Жууук заманда ачыкъланганды: Къобанда Мечукъаладан жалаанда Элияс уруш этгенди. Ма алай, оналтыжыллыгында баш иесин тас этген Къызыкка 80 жылдан Элияс жюрюткен тукъум тамганы кёлуна алганды. Ол дуниядан бу дуниягъа салам бергенлей... Валерий Постолну бла Сергей Дубинецни Огары Малкъарга келгенлери да адамлыккы бир шартыды. Фашистле бла сермешледе жан берген бир адамыбыз да унутулмаганды.

ытланы тап къурап, юйде къоыбыз сени, дегенлеринде, жаш унамга анды. «Военный училищедо биз аз окъганды да, кеси ыразылыгы бла фронтха кетгенди», – дейди Азрет Маштаевич.

Аны элде бек сюе эдиле, таматалагъа хурмет этген, аriu тилли, акъыллы жаш эди. Кеси да сюдде секретарь болуп ишлегенди. Уруш-

урушну оту халкъны жутуп баргъанын керо тургъанлай, ол юйор нек къурагъан эди?» – деп. Алай жыйырма бла сегиз кюн – узун ёмюрдо. Хау, бир къысха такъыйкъады, алай аны бла бирге уа узун ёмюрдо. Бирде жалаанда бир коннге насып, жашауну магъана-сы да сыйынып къалады. Элияс бла Къызыканы насыпларындан артка турмагъандыла. Ол аланы насыплары, сайлаулары, жашауларыды. Керген – жапмайды кёзлерин, эшиттен – къулакларынын, жаны сау – жашайды.

Хау, Аriu къызга мында, Азияда да келечиле келгендиле. «Сен ёлсег, Элияс къайгы сёзге келген къызладан айырыр эди юй бийч. Кесинги саулай жерге нек сугъаса? Жашай Алыкъа жашай!» – дей эдиле кепле. Хау, тукъсан алай жылы болган Къызыканы бюгонлюкде окъуна бетинден нюр ура турады! Ариуду. Алай ол битеу келечиле да арсарсыз – угъай!

деп турганды. «Мен къалай унутур эдим аны?» – дейди баш месини юсонден. Аriu къыз насыбы 28 кюн, жангызлыгы уа 80 жыл болганына жюреги къыйналмайды, жилмайды, ол жалаанда Элиясны юсонден сау ёмюрню хапар сакълап жашаганды. Келди хапар. Бюкундан тамга кёлуна тюшдо.

Журналистле бла бирге Огары Малкъарга баргъан Мечукъаланы Мухтар: «Тамата тёрлю къаллай таза, кючю тёрлюдо! Урушну, кёчгюнчюлюкню кезиунде таулу тиширула миллетни гунч болуудан сакълагъандыла. Къыйын заманда намысларын, бетлерин тас этмегендиле, беллерин къаты къысып, кече-кюн да ишлегендиле. Бизни, Къызыкка, адамларыбыз болганы бек уллу насыбыбызды», – дегенди. Аriu къыз Азияда бир-бирде тангнга дери олтуруп чыгычуларын эсгерди. «Ончо жыл турлукъбуз анда деп, эсибизге да келмей эди. Биринчи заманда

ма бусагъат артка къайтарадыла деп, сакълай эдик. Биз жуукламай тургъанлыккъга, теркире къайтарыклай... Бек термиле эдик Малкъарга. Ишлеген а мамыр заводда этгенме. Болмаганча къыйын иш эди», – дейди Къызыкка ол жылланы эсгерге.

Черек районну администрациясыны туризм бёлюмоню таматасы Байсыланы Харун: «Аллах айтса, бизни районда ол тёрлюню сыфатлагъан таулу тиширула эсгертеме боллукъду. Къызыканы жыл сайын Хорламны кюнюнде алгъышлайма. Не сейир, сёзген этенлей, «Бир хапар сакълайма», деп тура эди. Келди хапар!» – дегенди.

Черек районну ветеранларыны советини секретары Таукенланы Зукура айтхання керо, Огары Малкъардан Улуу Ата журт урушка 990 адам кетгенди, кёчгюнчюлюкден сора элибизге 68 къайтханды. «Битеу да Черек райондан а фронтха 3 500 адам атланганды, 807-синден къалгандары жерлерин фашистледен къоруулай, жанларын бергендиле. Жаннетли болсуна», – дейди ол.

Къызык битеу жашауун эгечи бла турганды, аны жашын Ностуланы Борисини кесиникча ёсдюргенди. «Келимин къол азында тутайды мени. Сау болсу! Юйде сабийлеге уа урушурга къыймайма не Борисе, не келинге, жаланда кесим урушма, хыли этселе. Аллахва кеп шукура, бу мамыр жашуубуз ючюн!» – дейди Къызык, бетинден нюрю кетмеген намыслы Аriu къыз.

БАЙСЫЛАНЫ Марзият.

Жолоучулук

«Поедем, поедим!» программаны баш жигити Федерико Арнальди кутас (як) этни татыуун көргенди, кесине жолоучулукта туш азык хазырлаганды эм лакум-бургер кылай этилгенине кыраганды. НТВ федерал каналын сыймкала бардырган кыуумуну регионга келиулерин КъМР-ни Курортта министрствосу хазырлаганды.

«Тематикалы кыуум бизге экинчи көре келгенди. Озган кезиуге программаны халы эм баш жигити да алынгандыла. Асламырак эс гастрономиялы туризмге бөлүнөп башланганды. Баш борчубуз – кыраучуланы аз белгили болгъан

шахарга энчирек эс белгенбиз». Кыабарты-Малкъар баш шагырейленуи, Федерико ары эм алга келгенди, Нальчик шахарны ара базарындан башланганды. Мында аны татыуу ашла бла сыйлагандыла, сохта бла жерме кылай

– деп хапарлаганды берiuно бардыргъан.

Тертюнчю кюн программага кытышханла Минги тауга келгенди, ол кюн тау бек аламант көрүө зди, ратрак бла «LeapRus» сейир экоотельге дери кетюрюлгенди. Нальчикке кайтхандан сора ала тарыхлы жерледе айлангандыла, «Атажук ууну бахчасына» да келгенди.

Ингирде Федерико милет фаст-фудха барып, кеси кылуу бла фирмалы белгиге саналган лакум-бургерни хазырлаганды, аны жалаанда Кыабарты-Малкъарда этедиле.

Кыабарты-Малкъарда гастрономия халлы жарык сыймкаланы ахырында «Сосрук» ресторанга баргандыла, анда кыонакыланы милет төсөулөдөн мастер-класс, «Сосрукну оту» деген энчи аш-азык бла кыуандыргандыла.

Берiuно сентябрьде көргюзтюрюкдюле, туризмни битеудуния кюноно аллында. «Мен Кавказын көп кыалмаганлай битеу жерлеринде болганма, алай таулада быллай жарык эм жашил суратны биринчи көрөм. Экинчи быллай жер жокду – болмаганча сейир ариулук!» – дейди «Поедем, поедим!» берiuно баш жигити Федерико Арнальди.

АЙДАБОЛЛАНЫ ДЖАМИЛЯ.

Жерлерибизни ариулуклары, ашларыбызны татыуларын жаратхандыла

сейир затларыбыз бла шагърейлендиридю зди сейир ашланы көргюзтюрюдю, – деп хапарлаганды министрствону пресс-службасыны таматасы Ольга Погребняк. – Бу жол сыймкаланы программасына «Бызынгы» бийик-тау альпинист лагерни, Акъ-Тоуракъ ауушну, «LeapRus» экоотельни кыошханбыз эм Нальчик

жарашдырылганын көргюзтгенди, жер-жерли продуктланы татыуларын да көргенди. Берiuно баш жигити бизни бишлакты, вареньяны эм мындагы гин-гелендирини сайлаганды.

Кыабарты гыржин бишириуню юсюндөн кыонакыга КъМР-ни «Жаш телю арасы» ГБУ-ну тамата-

сы Саида Жанимова хапарлаганды. Мастер-класс а «Огъары Чирик келле» жангы турист комплексде кыуралганды.

Биринчи кечени берiuно бардыргъан «Бызынгы» альплагерни тийресинде орналган малкъарлыла жашаган бурунгу халлы ююде ётдюргенди. Кюндюзю программага лагерь бла шагърейленуи, буз чыранга кетюрюлоу эм кыалчы, профессионал кыутирчюу Аккайлы Азнауруну альпинизм дерслери кыошулгандыла. Федерикога кутас эт биширгенди эм малкъарлыланы милет ашы жау бауур хазырлагандыла.

Тарых бла поэзия болгъанды Чегем районда ююнчю кюн бардырылган сыймкаланы темасы. Эл-Тюбюно жашырылыкларыны юсюндөн хапарлагандыла мында жашаганла. Элбрус тийресине жолоучулук Акъ-Тоуракъ аууш бла ётюп кыуралганды, алайда тохтап, аууланган да этгенди. Ол сагъатда лягъурибже биширгенди. «Ол а алай аламант эди!»

ЖКХ

Отлукъга тёлерге иги амал

«Газпром газораспределение Нальчик» компаниядан билдиргенлерине көре, бийыл биринчи июнда башлап, газ ююн комиссиясыз жалаанда аны бөлюмлеринде, интернетде (https://мойгаз.смородина.онлайн) «Энчи кабинетде» неда «Мой газ» мобильный приложенияда тёлерге онг берилди. Башха жерледе, сёз ючюн, Почтада, Сбербанкда, тёлү аралада аны ючюн кыошак аха алырга боллукъдула. Компания бу онуну кесини кыоранчларын азайтыр хысап бла этгенди. Кесин да РФ-ни Правительствоу 2019 жылда 5 сентябрьде чыкыган 1164 номерли бегимине тийишлиликте. Бу башламчылыга а Россейни монополиялга кыажу службасындан (ФАС) чыкыганды, гендири «Газпром газораспределение Нальчикде». Ол ведомствода уа аны халкыга газны багъасы кетюрюле баргъанын тыяр амалча алай анылахандыла. Алай бла энди газны багъасын жерине барып, комиссияз тёлерге сюе эсегиз, компанияны бөлюмлерини кыалайда болгъанларын эсде тутугъуз:

- Нальчикде - Газовая, 8 эм Осетинская, 148;
- Прохладныйде - Дальняя, 1/1;
- Майскийде - 9 мая, 183;
- Чегем ш. - Кяровых атлы орам, 8;
- Тырнауузда - Газовая, 2;
- Терек ш. - Бесланев атлы орам, 25;
- Кыашхатауда - Шогенцуков атлы орам, 34;
- Нарткыалада - Гурфов атлы орам, 83;
- Бахсан ш. - Защитников, 191;

УЛБАШЛАНЫ Мурат хазырлаганды.

КИКБОКСИНГ

Аслам майдал алгандыла

Кишилики орденини кавалери Чабдарланы Рамазанын жашы Батырны хурметине Нальчикке «Гладиатор» спорт комплекседе кикбоксингден битеу кыралганды. Ол жыл сайын тёрели халда «Шимал Кавказын шахарларын турнири» деген ат бла кыуралады.

Эришюге Россейни 22 регионундан 280-ден аслам гёжеф кыатышханды. Республикабызны командамын 87 адам киргенди. Ала 15 алтын, 16 кюмош, 3 да доммак майдал кыолу болгандыла. Акъшакыланы Азрет бла Астемир Темирканов Россейни спортуну устасына марданы толтургандыла.

КУЛЧАЛАНЫ Зульфия.

ЭСЕРТИУ

Сакълыкь бютюн бек керекди

Бийыл губула кыабил, республиканы медицина учреждениларына 367 адам келгенди, деп билдиргенди Роспотребнадзорну КъМР-де Управленийыны бөлюмюндөн. Бизни республика кырым геморагия безек (КГЛ) жайлыгырга кыоркыулу жерге саналады. Ол саулыкыга улуу заран салган, бирде ёлюмге да келтирген аурууду. Кеси да кёбюсюнде губу адамны кыапса, неда

аны хайууандан алып эссе жугады. Насыпха, алыкыа бу ауруу кишиде да ачыкъланмаганды. Бийыл битеу да 230 гектар жерге губулага кыажу дарман (акарицид) кыуолуукъду. Аны 50 гектары чаклы бири уа жай солуу лагерлени тийрелериди. Бюгюнлюкде тийишли жумушла 141,82 гектарда тамамлангандыла.

Аны бла бирге ветеринар службаны келечилери ююде турган эм жайлыкыга чыгарык маллага да дарман саладыла. Алай бла бюгюнлюкде 78903 тууарга бла 52471 ууакъ малга алай мадар этилгенди. Эки кыуумда да тийишли ишле 60 эм 39,3 процентге тамамлангандыла.

Роспотребнадзорну бөлюмюндөн билдиргенлерине көре, специалистле болунуу дайым кыаты контроледа тутудыла, хар замандача, адамладан

онну эм организациаланы бюджетлеринден бёлюннуген ахчага тындырыладыла. Аны жорукълагъа тийишлиликке саусуз сабийлеге бакыган, билим берген учреждениланы, санаторийлени, стадионланы, лагерлени, паркланы, медицина организациаланы тийрелеринде эмда башха жерледе ётдюрди.

Аны бла бирге ветеринар службаны келечилери ююде турган эм жайлыкыга чыгарык маллага да дарман саладыла. Алай бла бюгюнлюкде 78903 тууарга бла 52471 ууакъ малга алай мадар этилгенди. Эки кыуумда да тийишли ишле 60 эм 39,3 процентге тамамлангандыла.

Роспотребнадзорну бөлюмюндөн билдиргенлерине көре, специалистле болунуу дайым кыаты контроледа тутудыла, хар замандача, адамладан

МАГОМЕТЛАНЫ Сулейман хазырлаганды.

АХШЫ ОНГ

Хайырланыучулага таплыкьга

Фатарланы иелерин кёллендирид ючюн, КъМР-ни кёл фатарлы юйлеге тынгылы ремонт этиу жаны бла регион оператору лотерея кыураганды. Анга кыаты бир зат этерге керекди – тынгылы ремонт тёлүну, борч да этмей, ай сайын тёлү туруу. Алай жууаплы хайырланыучуланы араларында Фонд

10 июльда энчи амал бла айыруу бардырлыкды. Хорлаганла хар муниципал районда эмда шахар округда белгилендикди. Ала кимле болгъанлары а организацианы интернет сайтунда көрлюксюз. Аны адреси ма буду: <https://kapremontkbr.ru>

Энди уа саугъаны юсюндөн атайык. Хорлагъан инсанланы Фонд келир алты айны ичинде тёлүлеринден эркин этерге сёз береди. Башха айтханда, алаага кёллик июль ай ючюн квитанцияда алай бир кезиуге тёленип турулганын жазыллыкды. Жууаплы абонтелге ол ахшы амалды. Соруклары болгъанла 42-56-29 номерге шёлесинле.

ОМАРЛАНЫ Мурат хазырлаганды.

Ыразылыкь

Полициячылага – ыспас сёзле

ГИБДД-ны инспекторлары саулыкларына кыоркыуу тошген тиширлуга бла экижыллыкь сабийчыкге болушхандыла. Алаага ыразылыкь сёзле бла эки билдириу келгенди.

Эски Черекде эр киши жол-патруль службаны кылукъчуларын аны саулык сакълау учрежденига ашырыларын тилегенди. Ачыкъланганча, аны экижыллыкь сабийчыгени жарасы ачылып, кыан тёлюлүп, саулугу осалдан-осал

Ислам Пшиноков бла Марат Хацукъова

башлаганды. Полициячыладан аны перинатал арага жетдирлерин тилегенди.

Полициячыла мычмай юйор бла бирге жолга атлангандыла. Перинатал арага жетгенлей, бир кесекден тиширлуга бийекден кыуулганды. Сабийни саулугуна кыоркыуу жокъду.

«Бизге болушханлай, полициячыла артха ишге келгенди, алаага ыразылыкьбызны да айтталмагъанбыз. Бизни кыйын болумда кыомагъаныгыз ючюн сау болугъуз», – деп айтылады ыспас сёзде.

Полициячыла уа адамлагъа не заманда да болушурга хазыр болгъанларын айтхандыла.

ТИКАЛАНЫ Фатима хазырлаганды.

Наурубек Сундуков бла Жансуйланы Азамат

болуп бара эди. Полицияны тамата лейтенант Ислам Пшиноков бла лейтенант Марат Хацукъова сабийни, атасын бла анасын болныцага терк окуна жетдиреде. Балага болушлукь заманында берилгени хайырландан экижыллыкь Асхатчыкыны жашауна кыоркыуу жокъду.

«Инспекторлага ыразылыкьбызны билдирге сюебиз. Аланы профессионал билимле-

Аманлыкьчылыкь

Кыызгъанчылыгы мурдарлыкьга жетдиргенди

Урван райондан тиширлуга кыайн анасын ёлтюрюрге умут этгени ючюн терслеу материалла ачылгандыла.

Следствие тохташдыргъаныча, тиширлуга кыайн анасындан 30 минг сомну алып, аны асырагъа сёз бергенди, алай артха кыайтар ачыкыла уа жокъ эди. Аха кылга тышгенлей, аны кеси кереклерине кыоратханды. Алай аны бла тохтамай, бийыл мартдан майга дери кезиуде келин, кыайн анасын алдап, аны да биринчи ахчага кыошарма да бирге асырагъа деген сылтау бла пенсиясын алып турганды. Аны да ол кеси сюйгенича жойганды. Алай бла вынадан 75,5 минг сом кыымганды.

Аман ачыкылы тиширлуга, кыайн анасы ачаны урлагъанын билип кыоар деп кыоркълуп, аны ёлтюрюрге умут этгенди. Сора улуу дарман алып, аны вынаны ашына кыошанды. Алай дарман ол сюйгенича хайыр келтирмегенди.

Бу шартла бла байламлы РФ-ни СК-

Жетишимли предприниматель, огурулу эмда чомарт адам ШАУАЛАНЫ Жибрилли жашы Айдар 60 жылында жорегу тутуп ёлгенини юсюндөн улуу бушу этип билдиребиз эмда аны юйорюне кыайгы сёз берибиз.

Сабийине зорлукь сынатханды

РФ-ни Следствие комитетини КъМР-де следствие управленийындан бизге билдиргенлерича, тиширлуга кесини 9-жыллыкь сабийин беш жылны ичинде кыайнап, зорлукь сынаттып турганды, жашын кыолау тошген затла бла туйгенди аны санларын ачытханы бла бирге ачылып да бузганды.

Бу шартла бла байламлы тиширлуга РФ-ни УК-сыны 117-чи статьясыны 2-чи кесегини «г» пунктуна көре терслеу материалла ачылгандыла. Уголовный иш кыабил көрюлүп, сюдно кыраууна берилгенди.

ТОКЛАНЫ Фатима хазырлаганды.

Жетишимли предприниматель, огурулу эмда чомарт адам ШАУАЛАНЫ Жибрилли жашы Айдар 60 жылында жорегу тутуп ёлгенини юсюндөн улуу бушу этип билдиребиз эмда аны юйорюне кыайгы сёз берибиз.

Жуукълары, ахулары.

Кыабарты-Малкъар Республиканы Парламентини депутаты эмда аны Аппаратында ишлегенле КъМР-ни Парламентини депутаты **МАМБЕРГЕР Константин Константинович**ге жашы **МАМБЕРГЕР Степан Константинович** ажымлы ёлгени бла байламлы кыайгы сёз берди.

УЧРЕДИТЕЛЬЕ: КЪАБАРТЫ-МАЛЪКАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРИАМЕНТИ БЛА ПРАВИТЕЛЬСТВОСУ

Баш редактор
КЪОНАКЪЛАНЫ Хасан

РЕДКОЛЛЕГИЯ:
ТЕКУЛАНЫ Хауа
(баш редакторуну орунбасары),
ЖАНГУРАЗЛАНЫ Нажабат
(баш редакторуну орунбасары),
ТОКЪЛУДАНЫ Борис
(жууаплы секретарь),
МУСУКАЛАНЫ Сакинат,
ТИКАЛАНЫ Фатима,
ТРАМЛАНЫ Зухура,
УЛБАШЛАНЫ Мурат.

ТЕЛЕФОНЛА:

Редакторуну приёмный – 42-63-01.

Баш редакторуну орунбасарлары – 42-38-21, 40-04-82.

Жууаплы секретарь – 40-03-24.

Секретариат – 40-93-62. Корректорла – 42-63-52.

РЕДАКЦИЯНЫ БЕЛОМЛЕРИ:

Политика эм право – 42-24-02, 42-67-68.

Экономика – 42-66-73.

Культура – 42-66-76.

Социал ишле – 42-75-82, 40-59-18.

Курортла, туризм эм спорт – 40-39-93, 42-66-71.

Окыучула бла байламлы кыала журиюту эм жазылуу – 42-37-94.

Энчи корреспондент – 42-68-72.

Операторла – 42-66-85, 40-28-97.

Редакция авторла бла кыагыт журиотмейди.

Кёл жазмалага рецензия этилмейди эм ала артха кыайтарылмайдыла.

Газетде басмаланган материалда айтылган оюмла редакцияны оюму бла келишмеге боллукъдула. Алада айтылган хар зат ючюн Россей Федерацияны Басманы юсюндөн законуна тийишлиликке материалланы авторлары кеслери жууаплыдыла.

Редакция авторладан 400 газет тизгинден (машина бла жазылган 5-6 бет) кёно аймайды.

Газет Связыны, информация технологиаланы эмда асламлы коммуникацияны ишлери жаны бла федерал надзор кыуулукъну (Роскомнадзорну) Кыабарты-Малкъарда управленийында 2016 жылда 19 декабрьде регистрация этилгенди.

Регистрация номер — ПИ № ТУ07-00118. Индекс - П 5893

Газетни басмагъа «КъМР-Медиа» ГКУ-ну компьютер службасы хазыр этгенди.

Газет «Издательство «Южный регион» ООО-ну типографиясында басмаланганды.

Старополь край, Ессентуки ш., Никольский орам, 5а

Газетлени иелерине тапдыруу ючюн КъМР-ни почта связыны федеральный Управленийы жууаплыды.

Телефонла: 76-01-21

Газетлени розницага саткы ючюн КъМР-ни «Роспечать» акционер общество жууаплыды.

Телефон: 42-69-34

Газет ийыкында оч көре чыгъады – геуорге, орта, шабат кюнледи.

Номерге графикте көре 19.00 сагъатда кыо салынады.

20.00 сагъатда кыо салынганды

ГАЗЕТНИ НОМЕРИН ЧЫГАРЫЛЛА:

Тикланы Фатима – дежурный редактор, Кучукланы Сафит, Кетенчиланы Зульфия – жууаплы секретарыны орунбасарлары; Зезаланы Лида (1-чи бет), Гезланы Валя (2-чи бет), Ахматланы Льюза (3-чи бет), Бийчекуланы Жаннет (4-чи бет) – корректорла.

Тиражы 1639 экз. Заказ № 1256

Багъасы 10 сомду.

РЕДАКЦИЯНЫ ЭМ ИЗДАТЕЛЬНИ АДРЕСИ:
360000, Нальчик шахар, Ленин аты проспек, 5
электрон почта:
elbor_50@mail.ru